

ПІДПРИЄМНИЦТВО

УДК 334.72:339.9.009.12

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

МАНЦУРОВ І., д. е. н., професор, директор Науково-дослідного економічного інституту при Міністерстві економіки України
НЕСТЕРЕНКО В., науковий співробітник Міжнародної організації праці

Сучасні умови розвитку економіки України вимагають ґрунтовної та комплексної оцінки можливостей інтеграції країни до світового господарського простору. Стратегічною метою України проголошено її інтеграцію до Європейської економічної спільноти. Перспективи такої інтеграції значною мірою залежать від місця та ролі країни в глобальному економічному просторі, які, у свою чергу, визначаються поточними конкурентними позиціями країни та, що більш важливо, її здатністю забезпечувати умови для довгострокової конкурентоспроможності національної економіки.

Всесвітній Економічний Форум (*далі* – ВЕФ) – це незалежна міжнародна організація, що сприяє покращанню стану справ у світі через налагодження партнерських відносин між впливовими політиками та представниками бізнесу всіх країн для формування порядку денного в глобальному масштабі, а також на рівні регіонів і галузей. Майже впродовж трьох десятиліть ВЕФ досліджує конкурентоспроможність країн, Україна аналізується з 1997 р. Щорічні глобальні звіти щодо конкурентоспроможності допомагають бізнес-лідерам і політикам визначати перешкоди, які заважають підвищувати конкурентоспроможність і розробляти стратегії щодо їх подолання.

Отже, потрібно проаналізувати сильні та слабкі складові українського бізнес-середовища, вплив різних факторів на рівень і

динаміку конкурентоспроможності економіки та бізнесу впродовж останніх восьми років, а також розробити відповідні висновки та сформулювати рекомендації, реалізація яких має сприяти покращанню бізнес-середовища в Україні та формуванню ефективної державної стратегії розвитку підприємництва.

Індекс глобальної конкурентоспроможності було розроблено відповідно до вимог ВЕФ ще у 1979 р., а в 2007 р. удосконалено. Індекс складається з факторів, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, що оцінюються за такими параметрами: якість інституцій, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічний рівень, розмір ринку, конкурентоспроможність компаній та інноваційний потенціал.

У 2007 р. було опитано понад 11 тис. респондентів, які представляють великий бізнес. До десятки лідерів увійшли США, Швейцарія, Данія, Швеція, Німеччина, Фінляндія, Сінгапур, Японія, Велика Британія та Нідерланди. У 2008–2009 рр. Серед країн СНД найвище місце посіла Росія (51-ше), піднявшись на 7 позицій порівняно з торішнім показником. Далі йдуть Казахстан (66-те місце), Узбекистан (62-ге) у 2007–2008 (за 2009 р. немає даних), Азербайджан (69-те). Грузія посідає 90-те місце, Вірменія – 97-ме (93), Молдова – 95-те.

Безсумнівними конкурентними перевагами економіки Росії названо макроекономічну стабільність, гнучкість ринку праці, розмір ринку і частину індикаторів, що характеризують інноваційний потенціал. Найпроблемніші явища – це корупція й оподаткування, а також злочинність та неефективна бюрократична структура. Також слабкими сторонами Росії порівняно з іншими країнами є низька конкурентоспроможність російських компаній і нездатність економіки застосувати сучасні технології.

У нинішньому рейтингу Україна перебуває на 72-й позиції, піднявшись на одну сходинку порівняно з торішнім показником. При цьому Україна поступилася таким країнам, як Литва, Латвія, Угорщина, Польща, Хорватія, Росія, Казахстан, Азербайджан, В'єтнам, Бразилія. Перелік конкурентних переваг економіки України, на жаль, дуже короткий і містить лише 18 пунктів. Зокрема, це: якість залізничної інфраструктури (30-те місце), державний борг (18-те), якість початкової освіти (37-ме), доступ до вищої освіти (14-те), якість математичної і природничо-наукової освіти (32-ге), якість освітньої системи (40-ве), практика наймання і звільнення (11-те), витрати на звільнення персоналу (19-те), відношення продуктивності праці до заробітної плати (16-те), участь жінок у трудовій діяльності (31-ше), контроль за міжнародною дистрибуцією (40-ве), здатність до інновацій (31-ше), розмір внутрішнього та зовнішнього ринків (29-те і 39-те відповідно).

Перелік недоліків економіки України містить 92 позиції. Серед них – інфляція (127-ме місце), податковий тягар (107-ме), ефективність антимонопольної політики (98-ме), якість автомобільних доріг (120-те), якість авіаційної інфраструктури (105-те), темпи поширення туберкульозу (89-те) і ВІЛ-інфекції (111-те), середня тривалість життя (95-те), вплив бізнесу на прямі іноземні інвестиції (120-те), захист інвесторів (107-ме), регулювання курсу валют (120-те) та ін. Найнижчий результат (115-те місце) у категорії "якість інституцій". Проблемні для нашої країни аспекти – етична поведінка компаній (118-те місце), захист прав власності (123-те), у тому числі прав міноритарних власників (129-те), прозорість ухвалення урядових рішень (114-те), дієвість аудиторських і бухгалтерських стандартів (113-те), незалежність судової системи (119-те), ефективність використання державного бюджету (98-ме), захист прав інтелектуальної власності (114-те), довіра суспільства до політиків (101-ше), тягар державного регулювання (91-ше), фаворитизм в ухваленні державних рішень (96-те), організована злочинність (98-ме) [1; 2].

Отже, саме якість інституцій є головним чинником низької конкурентоспроможності України. Йдеться, на жаль, не тільки про недосконалість вітчизняної державної машини.

Практично всі країни-лідери, які досягли найвищих показників ВВП на душу населення (понад 20 тис. доларів США) [3], мають такі високорозвинені інституції:

- відкриту ринкову економіку, вільне ціноутворення, низькі митні бар'єри, висококонкурентне ринкове середовище;
- превалювання приватної власності при одночасному її захисті;
- ефективне податкове адміністрування, податкову систему, підконтрольну платникам податків через демократичні представницькі інституції;
- ефективні державні організації з низьким рівнем корупції;
- прозорі суспільні та фінансові інститути;
- демократичну політичну систему з високим рівнем політичної конкуренції, надійними механізмами контролю над державою та бюрократією;
- законослухняність громадян, незалежну судову систему, якій довіряють громадяни, сильну систему органів правопорядку та виконання судових рішень;
- мінімальний розрив між формальними й неформальними нормами соціальної поведінки [2].

Країни, де ці інституції укоренилися й ефективно працюють, мають високорозвинену економіку, а де не працюють або працюють зі збоями, економіка менш розвинена, добробут нижчий, можна навіть помітити певне культурне відставання.

Оцінювання глобальної конкурентоспроможності за методологією ВЕФ базується на концепції стадій розвитку, при розрахунку індексу більша питома вага надається тим складникам, які важливіші для тієї або іншої країни, враховуючи її стадію розвитку (рис. 1).

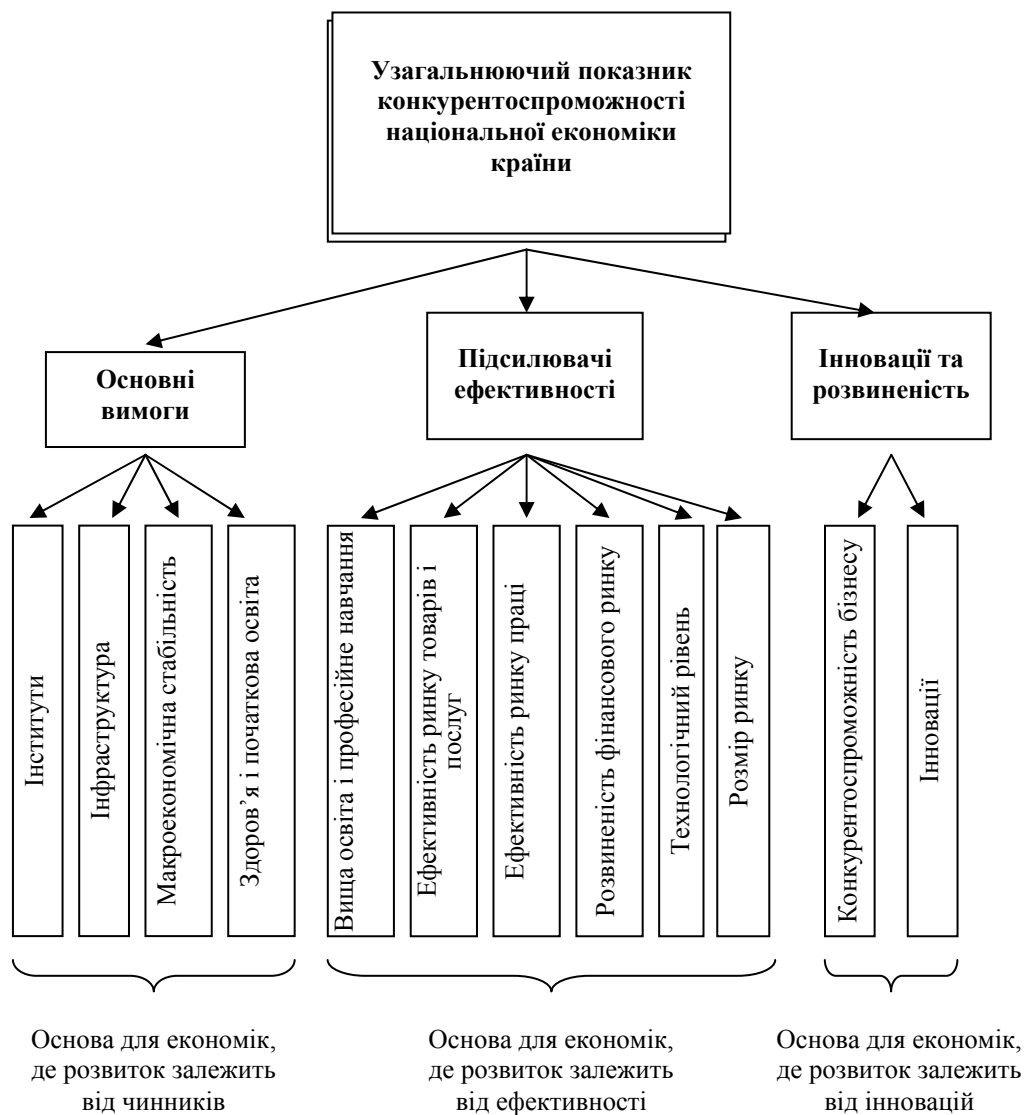

Рис. 1. Складові конкурентоспроможності країни

Значимість кожного субіндексу для певної стадії розвитку наведено на рис. 2. Щоб отримати точне значення кожного субіндексу, ВЕФ співвідносили максимально вірогідну регресію ВВП на душу населення з кожним окремим індексом за останні роки, що уможливило розрахунки коефіцієнтів на кожній стадії розвитку.

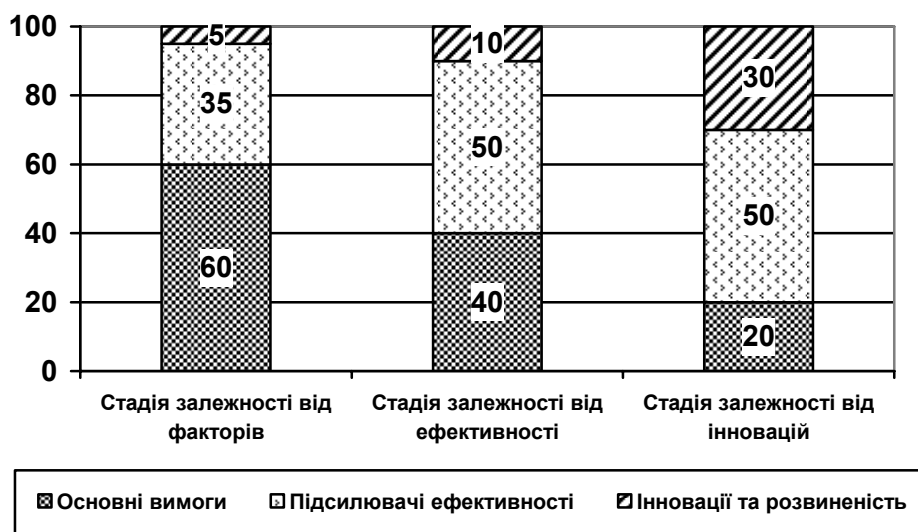

Рис. 2. Значимість трьох основних груп складових на кожній стадії розвитку

Країни розподіляються за стадіями розвитку на підставі двох критеріїв. Перший критерій – рівень ВВП на душу населення за ринковим валютним курсом. Ця одиниця вимірювання використовується замість показника оплати праці, оскільки не в усіх досліджуваних країнах є інформація про оплату праці, порівняно з прийнятою в усьому світі (табл. 1). Другий критерій оцінює ступінь залежності країн від чинників. ВЕФ виражає це у вигляді частки експорту сировини в загальному обсязі експорту (товари і послуги) і припускає, що країни, які експортують понад 70 % сировини, великою мірою залежні від чинників.

Таблиця 1

Поріг доходу, що визначає стадію розвитку

Стадія розвитку	ВВП на душу населення, доларів США
Стадія 1. Залежність від факторів	до 2000
Перехід від стадії 1 до стадії 2	2000–3000
Стадія 2. Залежність від ефективності	3000–9000
Перехід від стадії 2 до стадії 3	9000–17 000
Стадія 2. Залежність від інновацій	понад 17 000

Країни, які знаходяться між двома з трьох стадій, розглядаються як країни "на перехідному етапі". Для них показники вагомості міняються плавно у міру розвитку та відображають поступовий перехід від однієї стадії розвитку до іншої. Нині Україна знаходиться на 2-й стадії, тобто звільнилася від залежності від факторів і поступово

стає "залежною" від ефективності [1; 4–6]. Однак особливістю є те, що сьогодні для України навіть на 2-й стадії найвагомішими залишаються перші дві групи складників – "основні вимоги" та "підсилювачі ефективності". Група "інновації та розвиненість" не здійснює вагомого впливу на значення індексу глобальної конкурентоспроможності й залишається на рівні стадії "залежності від факторів".

Порівняння України з іншими країнами світу, що знаходяться на другій стадії за 12-ма складовими індексу глобальної конкурентоспроможності наведено на *рис. 3*.

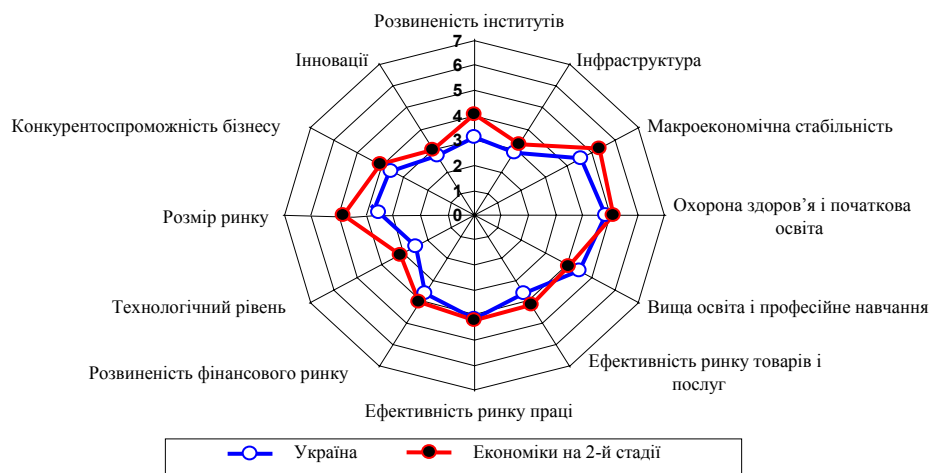

Рис. 3. Порівняння України з країнами, що знаходяться на 2-й стадії, за основними складовими індексу глобальної конкурентоспроможності [1]

Одним із важливих аспектів глобальної конкурентоспроможності є рівень розвитку (конкурентоспроможність) бізнесу. Таку оцінку здійснено на основі індексу конкурентоспроможності бізнесу, складеного під керівництвом гарвардського професора М. Портера. Індекс є синтетичним показником, що охоплює якість національного бізнес-клімату, а також оцінку операцій і стратегії компаній.

Лідером щодо конкурентоспроможності бізнесу є також Сполучені Штати Америки. Україна посідає в рейтингу 80-те місце, поступаючись Польщі, Естонії, Гамбії.

У розрізі складових індексу конкурентоспроможності бізнесу у 2008 р. Україна посіла 82-гу рейтингову позицію в категорії "якість національного ділового клімату", а в категорії "операції і стратегії компаній" – 83-тю. У 2009 р. змінено методологію, отже розглядатиметься вже набагато більше складових.

Конкурентоспроможність бізнесу впливає на високий рівень ефективності при виробництві товарів і послуг. Це, у свою чергу, збільшує продуктивність, підвищуючи, таким чином, конкурентоспроможність всієї країни. Конкурентоспроможність бізнесу впливає на

якість бізнес-мережі всієї країни, а також якість окремих дій і стратегій фірм. Ця група має особливе значення для економік на тій стадії розвитку, коли зростання залежить від інновацій.

Якість бізнес-мереж і допоміжних галузей у країні, які вимірюються з використанням змінних за кількістю та якістю національних постачальників, є значущою з багатьох причин. Коли компанії та постачальники об'єднані в географічно близькі групи (кластери), ефективність зростає, виникає більше можливостей для інновацій і знижується кількість бар'єрів для появи нових фірм. У результаті індивідуальної діяльності і стратегій фірм (брендинг, маркетинг, наявність ланцюжка створення вартості, виробництво унікальних і складних товарів) виникають комплексні та сучасні бізнес-процеси.

Для України важливим показником є активізація розвитку бізнес-середовища в країні та її регіонах. За даними експертної оцінки ВЕФ, результати оцінювання цього фактору економічного зростання і конкурентоспроможності національної економіки досить непогані (рис. 4).

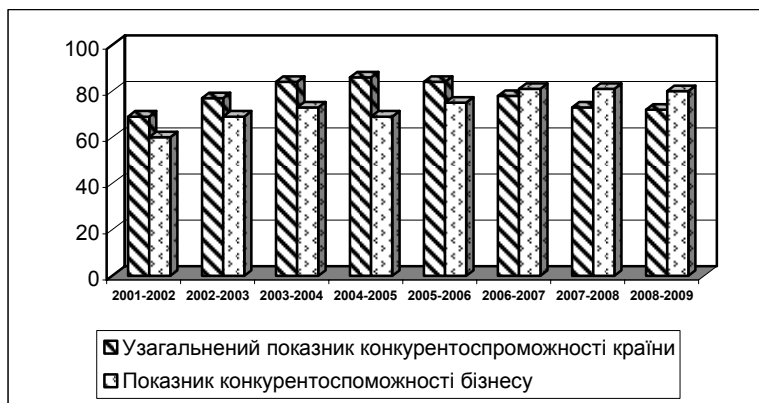

Рис. 4. Динаміка рівнів конкурентоспроможності країни та бізнесу України за 2001–2009 рр. [1]

Динаміка рейтингів конкурентоспроможності країни та бізнесу має різний характер. До 2005 р. рейтинг конкурентоспроможності послідовно знижується, досягає найнижчої точки у 2005 р., після чого ситуація поліпшується і Україна за рівнем конкурентоспроможності починає займати вищі місця. Однак загальний рейтинг у 2007–2008 рр. є нижчим, ніж у 2001–2002 рр., а це свідчить, що сьогодні економіка країни ще не сягнула рівня 2001 р.

Зовсім інший характер має тенденція показника конкурентоспроможності бізнесу. До 2006 р. рейтингова позиція України за цим показником виглядає краще, ніж за конкурентоспроможністю в цілому, але з 2006 р. перевага йде на користь загальної конкурентоспроможності, при чому відбувається зростання розбіжностей між рейтинговими позиціями за цими показниками.

Саму загальну тенденцію можна поділити на два етапи. На першому етапі (2001–2004 рр.) Україна поступово втрачала позиції, займаючи нижчі рейтингові місця. У 2005 р. відбувся невеликий підйом, що характеризувався поверненням до рівня 2002 р., але з 2006 р. починається другий етап, який характеризується послідовним погіршенням рейтингової позиції, значно швидше, ніж у 2001–2004 рр., станом на 2007–2008 рр. рейтингова позиція погіршилась на 21 позицію порівняно з 2001–2002 рр., та на 8 позицій порівняно з 2003–2004 рр. (найгіршим із періоду 2001–2004 рр.). Складові, що формували таку тенденцію до 2008 р. наведено на *рис. 5*.

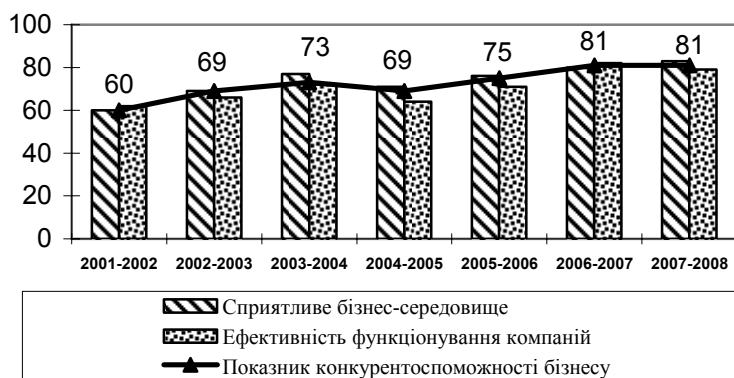

Рис. 5. Складові індексу конкурентоспроможності бізнесу в економіці України за 2001–2008 рр. [1; 7]

На динаміку рейтингу конкурентоспроможності бізнесу впливають дві складові, зокрема, сприятливе бізнес-середовище та ефективність функціонування компаній. Обидві складові мають тенденцію до послідовного зменшення рейтингових позицій, але їх співвідношення не залишається стабільним упродовж усього періоду. Період 2001–2004 рр. характеризується інтенсивним погіршенням ситуації в бізнес-середовищі, дещо повільніше погіршується рейтингова позиція за показником ефективності. 2004–2005 рр. характеризується підвищенням рейтингу до рівня 2002–2003 рр. і виступає початком нового етапу втрати рейтингових позицій. Цей етап характеризується інтенсивнішою втратою рейтингових позицій за показником ефективності функціонування компаній, а у 2006–2007 рр. він виявився більш впливовим, ніж погіршення ситуації у бізнес-середовищі, але вже у 2007–2008 рр. знов втрачаються рейтингові позиції саме за показником сприятливого бізнес-середовища.

Однак насторожує той факт, що за оцінкою бізнес-середовища позиція України набагато гірша, а саме – 71-ша. Це пов'язано з неефективністю діючих в Україні норм регулювання ринків. Особливо проблемним є оподаткування, в першу чергу, ефективності та флуктації податкового навантаження – 110–111 місця поміж 117 країн, неста-

більність фінансового ринку та законодавство, яке регулює залучення прямих іноземних інвестицій та інші обмеження на бізнес-діяльність іноземних осіб. На додаток маємо низький рівень дисципліни поставальників, відносно слабкий маркетинг, невміння передавати повноваження, нерозділеність власників та топ-менеджменту компаній, незамкненість виробничих ланцюжків та недостатній обсяг зовнішніх ринків, навіть регіональних.

Значний практичний інтерес представляє оцінка ризиків ведення бізнесу. Визначення рейтингу обраних 12 областей України за показником конкурентоспроможності бізнесу відбувалось із урахуванням факторів, що негативно впливають на бізнес-процеси (табл. 2).

Таблиця 2

Рейтинг України за "легкістю" ведення бізнесу у 2009 р.*

Складові	Ведення бізнесу	Зміна рейтингу
Бізнес у цілому	145	-1
Реєстрація підприємств	128	-15
Отримання дозволу на будівництво	179	-4
Наймання робочої сили	100	+3
Реєстрація власності	140	+2
Кредитування	28	+33
Захист інвесторів	142	-1
Оподаткування	180	0
Міжнародна торгівля	131	-10
Забезпечення виконання контрактів	49	-1
Ліквідація підприємств	143	0

Примітка. * Складено за даними: <http://www.doingbusiness.org/features/DB2009Report.aspx>.

Слід зазначити, що респонденти по-різному оцінюють їх вплив на ведення бізнесу, але спостерігається певна узгодженість в оцінках. На думку експертів, основний негативний вплив на конкурентоспроможність бізнесу має нестабільність державної політики. З цим погоджуються практично всі респонденти. За їх оцінками в різних областях цей фактор посідає місця від 1-го до 3-го.

Другим фактором експерти назвали корупцію, але з цим погоджуються не всі представники бізнесу. Лише в Київській та Львівській областях і в Автономній Республіці Крим корупцію вважають основним гальмуючим фактором. Представники інших областей поставили цей фактор на 4-те та 5-те місця.

Третім фактором, на думку експертів, є нестабільність уряду або переворот, однак цю проблему актуальною вважають лише представники Донецької та Дніпропетровської областей, усі інші не приділяють їй значної уваги, надаючи цьому фактору 10 і навіть 12 місця.

Бізнесменів непокоїть система податкового регулювання, яка за експертними оцінками в Україні займає лише 4 місце. З цим погоджуються лише респонденти Дніпропетровської області, всі інші надають цьому фактору 1, 2 та 3 місця в загальному рейтингу.

Відношення бізнесменів до такого фактору, як "ставки податків" також не повною мірою узгоджуються з оцінками експертів, які відводять йому 5-те місце в рейтингу. Переважна більшість опитаних надають цьому фактору лише 6–8 місця.

Не існує узгодженої думки щодо таких факторів, як "неефективний держапарат", "інфляція", "недостатній розвиток інфраструктури" та "недостатньо підготовлена робоча сила". Респонденти в областях по-різному оцінюють їх вплив на конкурентоспроможність бізнесу, але їх оцінки значно відрізняються від оцінок експертів щодо ситуації в Україні в цілому.

Абсолютно протилежна ситуація склалася з таким фактором, як "доступ до фінансування". Експерти поставили його лише на 10 позицію, але з цим не згоден жоден із опитаних. Лише представники Сумської області віддають йому 9-ту позицію, а в 7 областях із 12 його важливість оцінюють з 1-го по 4-те місце. У Полтавській та Закарпатській областях – це основний фактор, що негативно впливає на конкурентоспроможність бізнесу (1-ша позиція).

Експерти надали 11–14 місця в цілому по Україні таким факторам, як низька трудова етика робочої сили, регулювання ринку праці, валютне регулювання та злочини й крадіжки. Подібний розподіл спостерігається і серед відповідей представників усіх областей, хоча, на відміну від експертів, у цій групі факторів найвпливовішим вважають злочини й крадіжки.

Бізнес в Україні стикається з вкрай високими процентними ставками, що збільшують вартість капіталу та стають гальмом розвитку нового бізнесу. Високі ставки поєднуються з браком кредитів на розвиток приватного сектору та дефіцитом довіри до банків. При цьому складається враження, нібито уряд витрачає ресурси неефективно.

Всесвітнім Економічним Форумом у 2008 р. у період фінансової нестабільності та початку глобальної кризи був опублікований звіт про фінансовий розвиток 52-х країн. Україна посідає 51-ше місце за показником фінансового розвитку, поступаючись Росії, Нігерії, В'єтнаму, Пакистану, Мексиці, Словаччині та іншим країнам. За бізнес-складовою цього показника Україна посідає 42-ге місце, поступаючись Єгипту, Перу, Польщі, Туреччині, Словаччині та ін.

Невід'ємною складовою конкурентоспроможності бізнесу є "легкість" його ведення в країні. Експерти Світового банку виокремлюють 10 складових, які дозволяють визначити рейтинг країни щодо легкості ведення бізнесу. *Doing Business* – річний звіт Світового банку, який дає змогу об'єктивно оцінити законодавство, пов'язане з регулюванням

підприємницької діяльності, та його правозастосування. Згідно з останньою доповіддю – *Doing Business 2009* – Україна посіла 145-ту позицію серед 178 країн світу (країни ранжирують від 1 до 178, де перша позиція відповідає найкращому результату), розташувавшись позаду таких країн, як Казахстан (70-та), Білорусь (85-та), Молдова (103-тя), Уганда (111-та), Ефіопія (116-та), Росія (120-та), Узбекистан (138-ма), Мозамбік (141-та), Іран (142-га). Для порівняння: у 2006 р. Україна займала 128-му позицію серед 175 країн [8].

Рейтинг кожної зі складових визначається на основі певної групи показників, що розглянуті нижче.

"Реєстрація підприємств". Показники розділу оцінюють ситуацію, що склалася із відкриттям бізнесу в країні. Показники, що характеризують початок офіційної діяльності товариств з обмеженою відповідальністю, наведено у *табл. 3*.

Таблиця 3

**Порівняння України з іншими країнами
за "легкістю" реєстрації підприємств**

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Кількість процедур	10	7.7	5.8
Строк, днів	27	22.6	13.4
Вартість, % доходу на душу населення	5.5	8.6	4.9
Мінімально сплачений статутний капітал, % валового доходу на душу населення	174.2	36.0	19.7

"Отримання дозволу на будівництво". Розділ характеризує процедури, часові та фінансові витрати, пов'язані із будівництвом допоміжних приміщень, отриманням необхідних ліцензій, проходженням певних інспекцій, підключенням до комунальних мереж тощо (*табл. 4*).

Таблиця 4

**Порівняння України з іншими країнами
за "легкістю" отримання дозволу на будівництво**

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Кількість процедур	30	23.6	15.4
Строк, днів	471	257.2	161.5
Вартість, % середньодушового доходу	1901.7	680.4	56.7

"Наймання робочої сили". Цей розділ характеризує проблеми, що виникають у роботодавця стосовно наймання (звільнення) працівника.

Кожен із показників розділу оцінюється за 100-бальною шкалою, де 100 балів відповідають максимально жорстким регуляторним нормам. Індекс еластичності умов роботи є середнім значенням індексів 1–3 (табл. 5).

Таблиця 5

**Порівняння України з іншими країнами
за "легкістю" наймання робочої сили**

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Індекс складності прийому на роботу (індекс 1)	44	36.4	25.7
Індекс еластичності робочого часу (індекс 2)	60	48.0	42.2
Індекс складності звільнення (індекс 3)	30	32.4	26.3
Індекс еластичності роботи	45	38.9	31.4
Витрати, пов'язані зі звільненням, у тижневих заробітних платах	13	26.3	25.8

"Реєстрація власності". Розділ містить групу показників щодо кількості процедур, витрат часу та фінансів, пов'язаних із реєстрацією власності (табл. 6).

Таблиця 6

**Порівняння України з іншими країнами
за "легкістю" реєстрації власності**

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Кількість процедур	10	6.0	4.7
Строк, днів	93	72.1	30.3
Вартість, % від вартості власності	2.9	1.9	4.7

"Кредитування". У розділі оцінюється ступінь досяжності кредитної інформації та юридичні права позикодавця та позичальника. Індекс юридичних прав оцінюється за 10-бальною шкалою, де максимальне значення свідчить про кращу розробку законів щодо доступу до кредитних ресурсів. Індекс кредитної інформації оцінюється за 6-бальною шкалою. Вищий бал відповідає більшому обсягу кредитної інформації, що зосереджена в державному реєстрі або приватному бюро (табл. 7).

Таблиця 7

**Порівняння України з іншими країнами
за "легкістю" отримання кредитів**

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Індекс юридичних прав	9	6.2	6.8
Індекс кредитної інформації	3	4.1	4.8
Кількість осіб, що знаходяться на обліку у державному реєстрі, % дорослого населення	0.0	4.6	8.4
Кількість осіб, що знаходяться на обліку у приватних бюро, % дорослого населення	3.0	17.6	58.4

"Захист інвесторів". Показники цього розділу висвітлюють три аспекти щодо ступеня захищеності інтересів інвесторів: "прозорість" угод (індекс відкритості), схильність до використання службового положення з корисливих міркувань (індекс відповідальності директора), можливість акціонерів переслідувати чиновників і керівників у судовому порядку (індекс легкого подання позовів). Окремо аналізується індекс захищеності інтересів інвесторів. Усі індекси оцінюються за 10-бальною шкалою, де вищі значення характеризують більший ступінь відкритості, більшу відповідальність директорів, більший вплив з боку акціонерів на угоди, що укладаються (табл. 8).

Таблиця 8

Порівняння України з іншими країнами за рівнем захисту інвесторів [9; 10]

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Індекс відкритості	1	5.9	5.9
Індекс відповідальності директора	3	4.2	5.0
Індекс легкого подання позовів	7	6.2	6.6
Індекс захищеності інтересів інвесторів	3.7	5.5	5.8

"Оподаткування". Показники розділу надають інформацію про податки, що повинна сплатити у поточному році середньостатистична компанія (табл. 9).

Таблиця 9

Порівняння України з іншими країнами за рівнем прозорості оподаткування

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Кількість виплат	99	47.2	13.4
Час, годин	848	366.8	210.5
Податок на прибуток, % прибутку	11.5	11.8	17.5
Податок і виплати на заробітну плату, % прибутку	43.3	26.1	24.4
Інші податки, % прибутку	3.7	10.2	3.4
Загальна податкова ставка, % прибутку	58.4	48.1	45.3

"Міжнародна торгівля". Розділ характеризує вартість і процедури, необхідні для імпорту (експорту) стандартної партії товару (табл. 10).

Таблиця 10

Порівняння України з іншими країнами за "легкістю" ведення зовнішньоекономічної діяльності

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Кількість документів для експорту	6	7.1	4.5
Час на експортування, днів	31	29.7	10.7
Вартість експорту, доларів США за контейнер	1230	1649.1	1069.1
Кількість документів для імпорту	10	8.3	5.1
Час на імпортування, днів	36	31.7	11.4
Вартість імпорту, доларів США за контейнер	1250	1822.2	1132.7

"Забезпечення виконання контрактів". У розділі оцінюється ефективність примусових заходів, що пов'язані з розглядом судових позовів щодо платіжних суперечок між суб'єктами господарювання (табл. 11).

Таблиця 11

Порівняння України з іншими країнами за рівнем ефективності примусових заходів щодо забезпечення виконання контрактів

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Кількість процедур	30	36.4	30.8
Строк, днів	354	425.2	462.7
Судові витрати, % від вартості позову	41.5	23.4	18.9

"Ліквідація підприємств". Показники розділу характеризують витрати часу та коштів, пов'язані з процедурами ліквідації та банкрутства підприємств. Окремо розраховується коефіцієнт стягнення боргу, що виражається у центах на долар США, який отримано з неплатоспроможної компанії (табл. 12).

Таблиця 12

Порівняння України з іншими країнами за "легкістю" процедур ліквідації підприємств

Показник	Україна	Регіон	ОЄСР
Час, років	2.9	3.1	1.7
Вартість, % від середньодушового доходу	42	13.4	8.4
Коефіцієнт стягнення боргу, цент/дол. США	9.1	28.3	68.6

Нинішня міжнародна фінансова криза, у поєднанні зі зростанням цін на продукти харчування і на нафту, а також відповідне економічне уповільнення темпів розвитку провідних світових економік створює виклик для економік, що розвиваються. Таким чином, загальні економічні перспективи для регіону сьогодні менш сприятливі, ніж усього лише рік тому.

У березні 2000 р. Європейська Рада в Лісабоні (Португалія) встановила 10-річний строк для Європейського Союзу, щоб зробити економіку "найбільш конкурентоспроможною і динамічною у світі, здатною до сталого економічного зростання при більш якісних робочих місцях і великій соціальній згуртованості". Аналіз розвитку країн ЄС був опублікований у "*Lisbon Review*", у звіті також проаналізовані деякі країни Східної Європи та Центральної Азії (а саме: Албанія, Вірменія, Азербайджан, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Грузія, Казахстан, Киргизька Республіка, Македонія, Молдова, Чорногорія, Росія, Сербія, Таджикистан, Туреччина, Україна) з метою порівняння їхньої діяльності.

За результатами проведеного аналізу можна сформулювати висновки і пропозиції, реалізація яких дозволить компетентним органам державного управління розробити ефективну державну стратегію розвитку підприємництва, виконання якої надасть можливість підняти рівень міжнародної конкурентоспроможності українського бізнесу і, як результат, всієї національної економіки.

По-перше, у сфері регуляторної політики потрібно:

- завершити регламентування процесу регуляторної діяльності на рівні законодавчої влади шляхом прискорення процесу підготовки та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроектів щодо внесення змін до Регламенту Верховної Ради України та Закону України "Про комітети Верховної Ради України";
- вирішити на загальнодержавному рівні питання фінансування заходів із реалізації державної регуляторної політики через зобов'язання центральних і місцевих органів виконавчої влади враховувати витрати на здійснення заходів щодо реалізації державної регуляторної політики при формуванні бюджетних пропозицій центральних органів виконавчої влади; надати рекомендації органам місцевого самоврядування збільшити фінансування відповідних заходів з місцевих бюджетів у рамках регіональних програм розвитку малого підприємництва.

По-друге, у сфері дозвільної системи доцільно:

- поширити застосування європейських принципів започаткування господарської діяльності шляхом застосування "декларативного принципу" та видачі документів дозвільного характеру за принципом організаційної єдності;
- визначити вичерпний перелік документів дозвільного характеру, передбачених законами, що унеможливить зобов'язання суб'єктів господарювання отримувати дозволи, запроваджені підзаконними актами;
- удосконалити та оптимізувати функції адміністратора з підвищенням його статусу;
- законодавчо закріпити: визначення "дозвільна процедура" та уточнити визначення "документ дозвільного характеру"; єдині підстави для відмови у видачі документів дозвільного характеру, їх анулювання, призупинення, переоформлення; порядок функціонування регіональних дозвільних центрів;
- посилити відповідальність посадових осіб дозвільних органів і адміністраторів.

По-третє, у сфері підтримки підприємництва необхідно:

- створити фонди кредитних порук для суб'єктів малого та середнього бізнесу;
- забезпечити компенсації лізингових платежів суб'єктів малого та середнього бізнесу;

- сприяти малим підприємствам у просуванні наукоємної продукції і технологій в інші регіони та на зовнішні ринки;
- підвищити конкурентоспроможність малих підприємств шляхом досягнення світових стандартів, навчання персоналу з питань запровадження систем управління якістю, бенчмаркінгу, охорони праці і навколишнього середовища, захисту інтелектуальної власності відповідно до норм і стандартів ЄС;
- посилити кооперацію малих, середніх і великих підприємств;
- поглибити міжрегіональне та міжнародне співробітництво.

По-четверте, у податковій сфері потрібно:

- прийняти Податковий кодекс України;
- зберегти спрощену систему оподаткування шляхом прийняття відповідного закону;
- спростити процедури адміністрування і сплати податків та зборів;
- зблизити податковий та бухгалтерський облік;
- поетапно знижувати податкове навантаження на суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- підвищити регулюючий потенціал системи оподаткування на основі запровадження інноваційно-інвестиційних преференцій.

У цьому контексті актуальними є превентивні заходи державної політики, зокрема: підтримка інноваційного підприємництва (в рамках державних програм переваги слід надавати тим бізнес-планам, що передбачають впровадження інноваційних енергозберігаючих та екобезпечних технологій, виробництво імпортозамінної та високотехнологічної продукції); розвиток інноваційної інфраструктури підтримки підприємництва (створення мережі бізнес-інкубаторів, технопарків, індустриально-промислових парків, широке залучення науково-технічного потенціалу регіонів); підвищення досконалості малих підприємств шляхом досягнення світових стандартів, навчання персоналу з питань запровадження систем управління якістю, бенчмаркінгу, охорони праці і навколишнього середовища, захисту інтелектуальної власності відповідно до норм і стандартів ЄС; посилення кооперації малих і великих підприємств; сприяння малим підприємствам у просуванні наукоємної продукції і технологій в інші регіони та зовнішні ринки поглиблення міжрегіонального та міжнародного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *The Global Competitiveness Report*. — Way of access : <http://www.weforum.org>.
2. Сидоренко О. Индекс глобальной конкурентоспособности. / О. Сидоренко // Зеркало недели. — Режим доступа : <http://www.zn.ua/2000/2020/61061>.

3. *Манцуров І. Г.* Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни / І. Г. Манцуров. — К. : Київ. нац. екон. ун-т, 2006. — 388 с.
4. *Статистичний щорічник України за 2007 р.* / Держкомстат України ; за ред. О. Г. Осауленко. — К. : Консультант, 2008. — С. 345.
5. *Національні рахунки України за 2007 рік : стат. зб.* — К. : Держкомстат України, 2008. — 149 с.
6. *Офіційний сайт Національного банку України.* — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
7. *McArthur J. W.* The Growth Competitiveness Index: Measuring Technological Advancement and the Stages of Development / J. W. McArthur , J. D.Sachs // The Global Competitiveness Report 2001–2002. — New York : Oxford University Press for the World Economic Forum, 2002. — 897 с.
8. *Офіційний сайт Всесвітнього банку.* — Режим доступу : <http://www.bank.org>.
9. *Про іноземні інвестиції : Закон України від 13 берез. 1992 р.* // Відом. Верховної Ради України. — 1992. — № 26.
10. *Про внесення змін до Закону України "Про підприємництво" : Закон України від 23 груд. 1997 р.* — Б. д. — 25 с.